

MARS 2015
GÖTEBORGS STAD STADSBYGGNADSKONTORET

NATURINVENTERING FÖR DETALJPLAN FÖR BLANDAD STADSBEBYGGELSE VID JÄRNVÅGSGATAN UTKAST TILL RAPPORT

MARS 2015
GÖTEBORGS STAD STADSBYGGNADSKONTORET

NATURINVENTERING FÖR DETALJPLAN FÖR BLANDAD STADSBEBYGGELSE VID JÄRNVÅGSGATAN UTKAST TILL RAPPORT

PROJECT NO.	A067409
DOCUMENT NO.	
VERSION	Utkast
DATE OF ISSUE	2015-03-04
PREPARED	Erik Heyman
CHECKED	Joel Almqvist
APPROVED	

INNEHÅLL

1	Sammanfattning	4
2	Bakgrund och områdesbeskrivning	5
3	Metod	7
3.1	Studie av bakgrundsmaterial	7
3.2	Naturinventering i fält	7
4	Resultat	9
4.1	Tidigare inventeringar	9
4.2	Fältinventering	10
5	Samlad bedömning	14
6	Referenser	16

1 Sammanfattning

Föreliggande rapport beskriver naturvärden i ett område mellan Masthuggstorget och Järntorget i centrala Göteborg. Rapporten baseras på en studie av tillgängligt bakgrundsmaterial och en fältinventering utförd av Erik Heyman, COWI AB, i februari 2015.

Planområdet består av ca 14 ha mark, varav endast en mindre del utgörs av grönytor. Dessa är starkt fragmenterade och präglade av det urbana landskapet.

Studien av tillgängligt bakgrundsmaterial visade inte på fynd av några rödlistade eller naturvärdesintressanta arter inom planområdet. Öster om planområdet finns fynd av rödlistade lavar på träd och en rödlistad kärlväxtart. Ett relativt stort antal observationer av rödlistade fågelarter finns i planområdets närhet, bl a födosökande pilgrimsfalk.

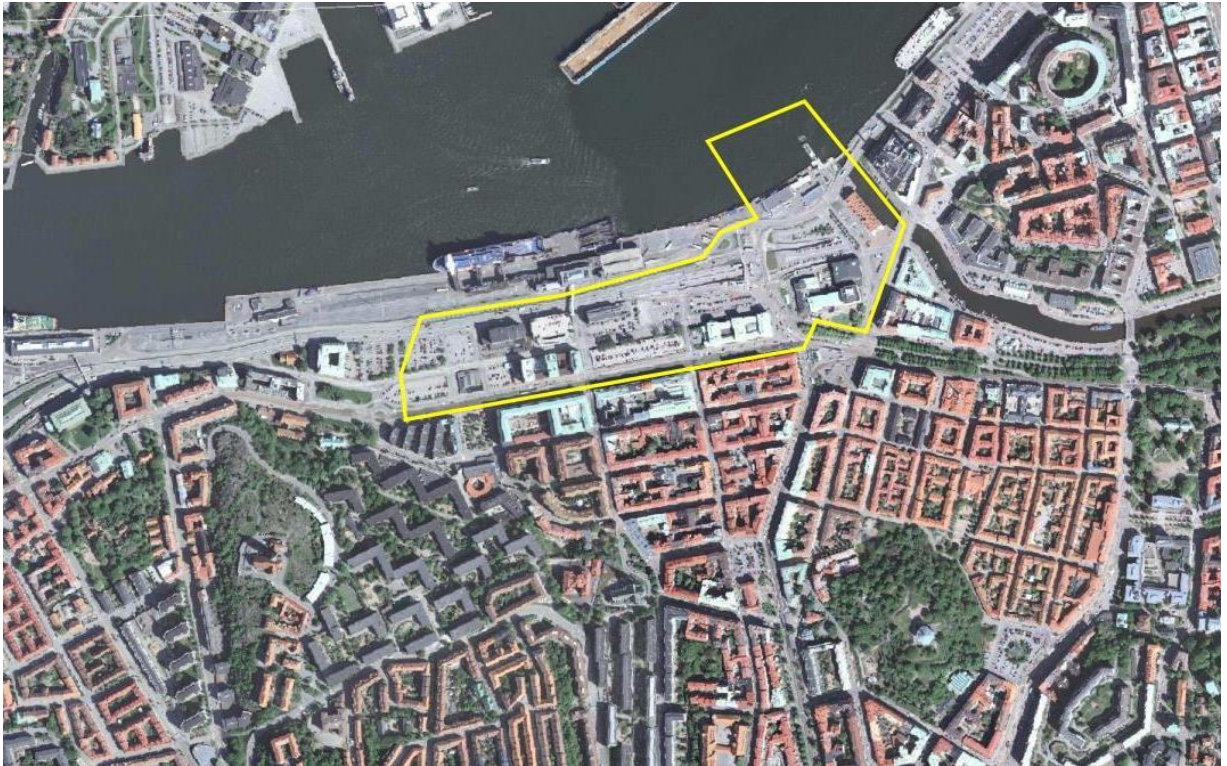
Fältinventeringen visade på att områdets grönytor inte hyser några värden för bevarande av biologisk mångfald. Förekomsten av träd och grönytor bedömdes dock vara värdefull i ett landskapsperspektiv, eftersom området kan fungera som en förbindelselänk mellan större grönområden. Det finns en del träd i området, vilket är positivt för såväl fåglar, insekter, estetiska värden för människor och ekosystemtjänster. De lite äldre träden bör prioriteras för bevarande, då de på sikt kan utveckla högre naturvärden. I övrigt bör områdets grönytor i största möjliga utsträckning bevaras eller utökas, framförallt för att främja de ekosystemtjänster som produceras i form av t ex bullerdämpning, luftrening, koldioxidupptag, dagvattenhantering och estetiska värden

2 Bakgrund och områdesbeskrivning

Uppdraget gällde en naturmiljöutredning innefattande inventering av befintlig naturmiljö samt beskrivning av eventuell påverkan av planerad bebyggelse på områdets naturmiljö. Naturmiljöutredningen ska användas som underlag för diskussioner angående var och hur man skall placera in ny bebyggelse utan att förstöra eventuella viktiga biotoper för växter och djur.

Planområdet är beläget vid Masthuggskajen i västra delen av centrala Göteborg, områdets utsträckning framgår av flygbilden i figur 1.

Utifrån flygbilder och kartor framgår att grönytorna inom planområdet är små och fragmenterade. Området är starkt urbaniserat och den övervägande delen av området utgörs av byggnader, vägar och parkeringsytor. Grönytorna inom planområdet utgörs av anlagda gräsmattor, planterade buskar och träd. I ett lite större perspektiv framkommer att grönytorna inom planområdet inte är helt isolerade, utan ansluter till större grönområden. Österut finns sammanhängande grönområden genom Nya Allén, Kungsparken och Trädgårdsföreningen. Söderut finns park och grönytor runt St Johannes kyrka som ansluter vidare söderut mot sammanhängande grönytor i Masthugget och Slottsskogen/Änggårdssbergen. Grönstrukturen som omger planområdet framgår av flygbilden i figur 1.

Figur 1. Planområdet markerat med gult.

3 Metod

3.1 Studie av bakgrundsmaterial

Innan fältinventeringarna gjordes en sk ”skrivbordsstudie” av tillgängliga källor gällande naturvärden och fynd av naturvärdesintressanta arter. Detta ger värdefull bakgrundsinformation som gör den efterföljande fältinventeringen mer effektiv. Källor som användes var webbaserade GIS-tjänster från Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och Artportalen (se referenslistan för webbadresser). Dessutom erhöles GIS-material med träddata och artfynd från park- och naturförvaltningen i Göteborg (genom Mikael Finsberg).

Rapporter från tidigare inventeringar studerades för att få bakgrundsinformation om vilka naturvärden som har hittats i planområdets närhet. Flera inventeringar av naturvärden i centrala Göteborg har nyligen genomförts med anledning av järnvägsprojektet ”Västlänken”. Inventeringarna har bl a innefattat naturvärden knutna till träd. Resultaten finns beskrivna i rapporterna ”Inventering av naturvärden knutna till stadsträd i Göteborgs kommun – Vasagatan” (Nilsson m fl, 2012), ”Inventering av naturvärden knutna till stadsträd i Göteborgs kommun – Linnégatan” (Nilsson m fl, 2012) samt ”Lav- och vedsvampinventering för Västlänken i Göteborgs Stad – underlag till naturmiljöutredning” (Hultengren, 2012).

3.2 Naturinventering i fält

Naturinventeringen gjordes i enlighet med de punkter som listades av beställaren i offertförfrågan, samt det som framkom vid startmötet med Per Osvalds på Stadsbyggnadskontoret 2015-02-18. Före fältbesöken gjordes en översiktlig indelning i biotoper utifrån flygbilder och kartor. Vid fältbesöket, som utfördes 2015-02-20 gjordes en inventering av områdets vegetationstyper och biotoper. I samband med inventeringen eftersöktes naturvärdesintressanta arter, eventuella biotopskyddade objekt samt allmänna biotopstrukturer som kunde utgöra grund för bedömning och värdering av varje biotop. Skyddsvärda träd eftersöktes särskilt. Området som inventerades var den yta som beställaren definierat som planområde.

Skyddsvärda träd definieras i denna rapport enligt Naturvårdsverkets kriterier för ”särskilt skyddsvärda träd” (Naturvårdsverket, 2012). Det innebär sk ”jätteträd” (träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd), mycket gamla träd (gran, tall, ek och bok äldre än 200 år, övriga trädslag äldre än 140 år) samt grova hålträd (träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hållighet i huvudstam).

Naturvärden för områdets biotoper anges på en skala 1-4 med klass 1 som ”högsta naturvärde”, klass 2 ”högt naturvärde”, klass 3 ”påtagligt värde” och klass 4 ”visst naturvärde”. Naturvärdesklassningen genomfördes i enlighet med Svensk standard för naturvärdesinventering (SS 199000:2014).

Flygbilder användes som utgångspunkt för att beskriva områdets vegetationstyper. Vid fältbesöken undersöktes området till fots samtidigt som arter, biotoper och naturvärdesintressanta objekt noterades. Intressanta objekt fotograferades och koordinatbestämdes med GPS (Garmin Oregon 650).

4 Resultat

4.1 Tidigare inventeringar

En stor del av träden som växer inom planområdet finns dokumenterade i park- och naturförvaltningens GIS-skikt. I detta skikt finns information för varje träd om art, planteringsår, skötsel, storlek, mm. Registret omfattar träd som står på kommunens mark, inom det aktuella planområdet fanns 83 träd registrerade.

Från Göteborgs stad erhöles GIS-lager med fynd av rödlistade arter i planområdet och en omgivande zon på cirka 200 meter. Fynden var indelade efter organismgrupperna fåglar, svampar, växter och småkryp. Dessutom fanns ett lager med "lavträd" dvs träd med fynd av naturvärdesintressanta lavar. Utifrån GIS-skikten framgick att det inom planområdet inte fanns några registrerade fynd av rödlistade arter inom någon av de ovan nämnda organismgrupperna, och inte heller några lavträd.

Utanför planområdesgränsen finns flera registrerade fynd av träd med rödlistade lavar. Att en art är rödlistad innebär att den är upptagen på den nationella rödlistan som klassar arter utifrån utdöenderisk (Gärdenfors, 2010). På planterade körsbärsträd på Järntorget finns fem träd med registrerade fynd av punktsköldlav, *Punctelia subrudecta* (rödlistad i den högsta hotkategorin, CR, akut hotad). Inventeringarna av lavar på träd längs Nya allén, Vasagatan och Linnégatan visade på förekomster av de rödlistade arterna getlav, *Flavoparmelia caperata*, (fridlyst samt rödlistad i hotkategori VU, sårbar), och punktsköldlav, *Punctelia subrudecta*, (CR) på flera nyligen planterade lönnar i den västra delen av Vasagatan (Nilsson m fl, 2012). I nya allén är praktsköldlav *Parmotrema perlatus* (CR) påträffad på alm. Ett fynd av det rödlistade "ogräset" kråkrassing *Coronopus squamatus* (VU) finns registrerat cirka 100 meter öster om planområdets östra gräns. På flygbilden i figur 2 visas fynden av rödlistade lavar och kärlväxter i planområdets närhet.

En sökning i rapportsystemet "Svalan" gjordes, gällande fågelobservationer de senaste 15 åren vid de två närmast belägna lokalerna i förhållande till planområdet: "Järntorget" och "Masthuggskajen" (båda belägna strax utanför planområdesgränsen). Det finns ett flertal observationer av rödlistade fågelarter rapporterade från båda dessa lokaler, bl a pilgrimsfalk (rödlistad i hotkategori VU=

sårbar), havsörn (rödlistad i hotkategori NT=nära hotad) och silltrut (NT). Pilgrimsfalk var den mest frekvent observerade av dessa, med 57 observationer vid Järntorget de sista fem åren. Flera av observationerna handlar om födosökande individer som uppehållit sig relativt länge i området och jagat bl a duvor. Pilgrimsfalk häckar sedan flera år i centrala Göteborg, en känd häckning finns vid ”gasklockan” som är belägen cirka 2,5 km nordost om planområdet (Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2014). Det är sannolikt att de flesta observationer av pilgrimsfalk vid Järntorget handlar om någon av falkarna som häckar vid gasklockan. Observationerna av havsörn och silltrut gällde förbiflygande fåglar.

Figur 2. Fynd av rödlistade arter i närheten av planområdet: A. Punktsköldlav (CR) B. Praktsköldlav C. Getlav (VU) och Punktsköldlav (CR) D. Kråkrassing (VU).

4.2 Fältinventering

Fältinventeringen innefattade samtliga grönytor inom inventeringsområdet. Inventeringen utfördes den 20 februari 2015. Områdets grönytor sammanfattas i tabell 1 och redovisas på flygbilden i figur 3. I bilaga 1 finns bilder på grönyterna.

Ingen av de inventerade grönyterna bedömdes hysa naturvärden som räckte för att nå upp till naturvärdesklass 4 (visst naturvärde) enligt SS 199000:2014 (SIS, 2014). Planområdet saknar helt sådana biotoper och strukturer (död ved, gamla träd, skoglig kontinuitet, betesmark, etc) som vanligtvis associeras med hög biologisk mångfald, skyddsvärda arter och höga bevarandevärden. Inga rödlistade arter eller signalarter hittades vid inventeringen.

De naturvärden som ändå finns inom planområdet är i första hand knutna till träden. Inget träd bedömdes dock som ”särskilt skyddsvärt” enligt Naturvårdsverkets kriterier. De äldsta träden inom planområdet är de nio träden av gråpoppel *Populus canescens* som växer längs med parkeringshuset på

Masthamnsgatan. Träden har en brösthöjdsdiameter mellan 50-80 cm och kan på sikt få högre naturvärde, t ex om de utvecklar håligheter.

I ett landskapsperspektiv blir planområdets grönytor mer värdefulla än om de betraktas enskilt. Detta beror på att de bidrar till spridningsvägar och förbindelselänkar mellan de större sammanhängande grönområdena som finns österut (Nya allén-Kungsparken) och söderut (Masthugget-Slottsskogen).

Yta nr	Beskrivning	Kommentar naturvärden
1	Körsbärsträd <i>Prunus avium</i> på parkeringsyta norr om Masthamnsgatan. Femton träd med brösthöjdsdiameter mellan 30-40 cm.	Körsbärsträden har visst värde för fåglar. Naturvärdet sänks av placeringen på parkeringsyta vilket gör att födosökande fåglar saknar skydd i t ex buskar.
2	Trädrad längs Oscarsleden. Yngre, nyplanterade ekträd <i>Quercus robur</i> . Oidentierad buskart och ”ogräs” under träden.	Träden har låga naturvärden pga sin ringa storlek och ålder.
3	Trädrad längs Masthamnsgatan. Nio träd av gråpoppel <i>Populus canescens</i> som växer längs med parkeringshuset på den södra sidan av Masthamnsgatan. Träden har brösthöjdsdiameter mellan 50-80 cm	Träden har visst naturvärde genom sin storlek och ålder.
4	Träd och buskar runt parkering vid Nordhemsgatan. Sex lindträd <i>Tilia cordata</i> och planterade buskar av bl a fläder <i>Sambucus nigra</i> .	Träd och buskar har visst naturvärde för bl a småfåglar.
5	Trädrad längs Första Långgatan. Relativt nyplanterade lindträd (?).	Träden har låga naturvärden pga sin ringa storlek och ålder.
6	Allé vid Järntorget. Inom planområdesgränsen finns fem alléträd, samtliga hästkastanj <i>Aesculus hippocastanum</i> med en brösthöjdsdiameter mellan 20-40 cm.	Träden har relativt lågt naturvärde, som dock höjs något av att sällsynta lavar har hittats på alléträd i närområdet.
7	Träd på Olof Palmes plats. Åtta träd, samtliga hästkastanj <i>Aesculus hippocastanum</i> med en brösthöjdsdiameter mellan 20-40 cm.	Träden har relativt lågt naturvärde, som dock höjs något av att sällsynta lavar har hittats på alléträd i närområdet.
8	Träd och buskar vid parkeringsplats, väster om Lagerhuset.	Träden har låga naturvärden pga sin ringa storlek och ålder.
9	Gräsytor vid Oscarsleden/Järnvågsgatan med enstaka nyplanterade ekträd <i>Quercus robur</i> .	Träden har låga naturvärden pga sin ringa storlek och ålder. Gräsytona har lågt naturvärde.

Tabell 1. Grönytor inom planområdet

Figur 3. Grönytor inom planområdet. Beskrivning av ytorna finns i tabell 1.

5 Samlad bedömning

Studien av bakgrundsmaterial tillsammans med den utförda fältinventeringen visade inte på att inventeringsområdet hyser några betydande naturvärden. Biotopstrukturer och arter som normalt förknippas med höga bevarandevärden saknas i princip helt. De grönytor som finns har ett värde i ett lokalt landskapsperspektiv genom att planområdet kan fungera som en förbindelselänk mellan omgivande, större grönområden. Det är därför av stor betydelse att planområdets grönytor och träd bevaras, och gärna ökas, i största möjliga utsträckning. De högsta naturvärdena är knutna till planområdets träd, som är potentiellt värdefulla för bl a fåglar, lavar, svampar och insekter. Trädens naturvärde blir också något högre av att det finns fynd av rödlistade lavar på träd i planområdets närhet. Träden är också viktiga för estetiska värden och ekosystemtjänster.

Alléer kan innefattas av det generella biotopskyddet enligt miljöbalken 7 kap 11§. I rapporten ”Biotopskydd – bråkiga begrepp” (Länsstyrelserna, 2010) utreds närmare om vad som gäller för alléer i tätorter och inom detaljplanerat område: En allé definieras som lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad längs en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett i övrigt öppet landskap. Den består av minst fem träd som till övervägande delen utgörs av vuxna träd. Det generella biotopskyddet gäller även i tätorter, men inte för de träd som står i omedelbar anslutning till bebyggelse. En allé kan även omfattas av bestämmelser i en detaljplan som innebär att biotopskyddet inte gäller mot åtgärder som behöver vidtas för att genomföra planen, eller om planen antogs innan 1994.

De alléer som finns inom planområdet bör, enligt ovanstående resonemang, inte omfattas av det generella biotopskyddet. Detta eftersom de dels växer i omedelbar anslutning till bebyggelse, och dels står på mark som innefattas av detaljplan där marken inte är avsatt som naturmark.

De rödlistade lavarna som hittats på träd öster om planområdet vid tidigare inventeringar är mycket sällsynta i Sverige. Under senare tid har dock flera av dessa arter upptäckts på ett antal platser i Göteborgsområdet. I de flesta fall har de noterats på importerade, tämligen nyplanterade träd och det är sannolikt att lavarna följt med träden från plantskolorna på kontinenten. Hur dessa importerade förekomster skall bedömas i naturvärdes- och skyddssammanhang är inte helt klarlagt (Nilsson m fl, 2012).

Om grönyterna inom inventeringsområdet betraktas utifrån de sk ekosystemtjänster som de erbjuder, blir deras värde högre än om de betraktas utifrån ett rent naturvärdesperspektiv (värde för bevarande av biologisk mångfald). Med begreppet ekosystemtjänster avses den nytta som människor erhåller från naturliga ekosystem och processer. Träd och grönytor i stadsmiljö bidrar med ekosystemtjänster i form av bl a bullerdämpning, luftrening, koldioxidupptag, dagvattenhantering och estetiska värden. Det har gjorts beräkningar av det ekonomiska värdet på de ekosystemtjänster och övriga värden (t ex ökade fastighetspriser) som erhålls från träd i stadsmiljöer. Ett exempel på ett sådant beräkningsverktyg är den web-baserade programvaran ”i-Tree” (itreetools.org) som har använts i flera stora städer i USA. Beräkningar av det monetära värdet av stadsträd har gjort att de lokala förvaltarna av grönytor har fått ett ökat incitament att plantera träd, och till följd av detta har ett stort antal nya stadsträd planterats i USA.

Betydelsen av ekosystemtjänster har även lyfts fram i Sverige de senaste åren, bl a genom att regeringen har beslutat om ett etappmål inom miljömålssystemet som går ut på att ”senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avvägningar och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt” (naturvardsverket.se/ekosystemtjanster). Eftersom det aktuella planområdet kommer att bebos och nyttjas av ett stort antal människor bör det anses som både ”relevant” och ”skäligt” att beakta och integrera ekosystemtjänster i så stor utsträckning som möjligt. I detta fall görs detta lämpligen genom att bevara och förstärka planområdets grönytor.

6 Referenser

Artdatabanken SLU, 2010. Artfaktablad *Punctelia subrudecta* (punktsköldlav).

Artdatabanken SLU, 2010. Artfaktablad *Coronopus squamatus* (kråkkrassing).

Gärdenfors, U., 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. Artdatabanken , SLU.

Hultengren, S., 2012. Lav- och vedsvampinventering för Västlänken i Göteborgs Stad – underlag till naturmiljöutredning. Naturcentrum AB.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2014. Ja till rivning av gasklockan i Göteborg. Nyhet publicerad online på:
<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/nyheter/2014/Pages/ja-till-rivning-av-gasklockan-i-goteborg.aspx>

Länsstyrelsen i Västra Götaland, 2015. Informationskartan västra Götaland
<http://ext-webbgis.lansstyrelsen.se/Vastragotaland/Infokartan/>

Länsstyrelserna, 2010. Biotopskydd – bråkiga begrepp. Miljösamverkan i Sverige.

Naturvårdsverket, 2012. Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd – mål och åtgärder 2012-2016. Rapport 6496.

Nilsson, E., Arvidsson, L., Gustafsson, L., 2012. Inventering av naturvärden knutna till stadsträd i Göteborgs kommun – Linnégatan. Göteborgs stad, park och natur.

Nilsson, E., Arvidsson, L., Gustafsson, L., 2012. Inventering av naturvärden knutna till stadsträd i Göteborgs kommun – Vasagatan. Göteborgs stad, park och natur.

SIS, 2014. Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. SS 199000:2014.

Skogsstyrelsen, 2015. GIS-databasen ”Skogens pärlor”.
<http://minasidor.skogsstyrelsen.se/skogensparlor/>

Bilaga 1. Bilder grönytor.

Yta nr 1. Körsbärsträd på parkeringsyta norr om Masthamnsgatan.

Yta nr 2. Trädrad med nyplanterade ekträd längs Oscarsleden.

Yta nr 3. Trädrad längs Masthammsgatan, nio träd av gråpoppel.

Yta nr 4. Träd och buskar runt parkering vid Nordhemsgatan.

Yta nr 5. Trädrad längs Första Långgatan.

Yta nr 6. Allé vid Järntorget, hästkastanj. Fem träd är inom planområdesgränsen.

Yta nr 7. Träd på Olof Palmes plats, hästkastanj.

Yta nr 8. Träd och buskar vid parkeringsplats väster om Lagerhuset.

Yta nr 9. Gräsytor vid Oscarsleden/Järnvågsgatan med enstaka nyplanterade träd.